

סוגיות בדף היומי

סנהדרין ל"ט: "מעשי ידי טובעים בים"

רשעים שנשפך וכו', והיינו מפני שתכלית הבריאה היא להיטיב עם הנבראים, ובסוף פרקי אבות אמרו כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, אמנם הרי הקב"ה הוא מלך הכבוד ולא חסר לו כבוד, אלא התכלית בזה הוא להיטיב עם הנבראים, שיעשו כבוד שמים ועל ידי זה יזכו לעולם הבא שהוא הטוב האמיתי.

ואם אדם מצטער, הרי הצער מגיע לו, מפני שלא עשה כבוד שמים כפי שהיה יכול לעשות, וחסר כבוד שמים על ידו, לכן הוא מוכרח להיענש ולהצטער, ושכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, כי הקב"ה מצטער על זה שאינו יכול להיטיב עם האדם ומוכרח להענישו.

וכך גם יש לפרש מה שאמרו מעשי ידי טובעים בים וכו', שאין זה מצד רחמנות על המצרים, שהם אכזריים ואין לרחם עליהם, רק הקב"ה מצטער שלא נתקיימה בשלמות תכלית הבריאה להיטיב. [הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל]

מ"ב. "תנא דבי רבי ישמעאל אלמלא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים"

כל חודש וחודש דיים, אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד

הנהנין, אנו הרי אומרים את הברכה על חידוש הלבנה, משום שאנו נהנים לאורה, בסוף החודש אין אפשרות להנות מאור הלבנה בלילה, ואילו מתחילת החודש מתחילה הנאה של אור הלבנה. נמצא שיש כאן אולי ברכת הנהנין. מצד שני ניתן להתייחס אל הברכה הזו כאל ברכת השבח, כשם שאנחנו משבחים את הקב"ה על כל תופעות הטבע, אנו משבחים את הקב"ה על התופעה הזו של חידוש הלבנה. מתוך דברי רבי ישמעאל הסבור שדי להם לישראל לברך את הברכה הזו רק פעם אחת בחודש, מוכח שאין זה ברכת הנהנין אלא ברכת השבח, שאילו היתה זו ברכת הנהנין היה עלינו לברך מידי פעם בפעם קודם שאנו נהנים מאור הלבנה, אם רבי ישמעאל קובע שאת הברכה לא אומרים אלא אך ורק פעם אחת בחודש, הרי שקביעה זו מביאה אותנו למסקנה שברכת החודש אינה ברכת הנהנין, לא ההנאה מאור הלבנה היא הזוקקת את הברכה, אלא ברכת השבח על התופעה של חידוש הלבנה, על כך אמר אביי הלכך משום הקביעה הזו "נימרינהו מעומד", יש לומר את הברכה הזו בעמידה כברכת השבח ולא בישיבה כברכת הנהנין.

(האדמו"ר מטלאנא שליט"א)

בשעת קריעת ים סוף ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אך הקב"ה אמר להם מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?! ובארנו כי יש לרחם גם על המצרים שהם מעשי ידיו של הקב"ה, כמו שמצינו שצריכים לרחם על בעלי חיים כמו שכתוב [תהלים קמה] "ורחמיו על כל מעשיו" [ועיין ב"מ דף פ"ה העובדה ברבנו הקדוש], ומטעם זה אמר הקב"ה למלאכי השרת שלא יאמרו שירה על טביעתם של המצרים. אמנם נראה שאין זה נכון, שהרי אמרו [ילקוט שמואל רמ"ז קל"א] על המרחם על אכזרים לסוף נעשה אכזר על הרחמנים, ובוודאי שאין לרחם על המצרים האכזרים, ויש לבאר מה שאמרו מעשי ידי טובעים בים וכו', שאין זה מצד רחמנות, אלא מטעם אחר, שהקב"ה כביכול מצטער על איבוד מעשי ידיו, ויש בזה אכזבה שלא הגיעו לתכלית הנרצית בבריאתם. כמו שמצינו במשנה בסנהדרין [מו, א] אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, אם כן המקום מצטער על דמן של

רש"י מסביר "דיים": אילו לא זכו למצווה אחרת אלא לזו שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחודש, דיים, אמר אביי - הואיל ומקבל פני שכינה הוא, מעומד בעי לברוכי, מפני כבוד שכינה שהוא מקבל.

הרה"ק רבי אהרן מבלז הסביר את דברי הגמ' על סמך כלל הילכתי בהלכות ברכות, הברכות נחלקות לכמה סוגים: יש ברכות הנהנין, ויש ברכות השבח. על ברכות השבח נאמר בטור או"ח בס' ר"ב: שיש עדיפות לומר את ברכות השבח מעומד. כאשר משבחים את הקב"ה, יש לעמוד, ואילו לגבי ברכות הנהנין מתבאר באשל אברהם שם בס' ר"ב בשם כמה מהגאונים שיש עדיפות לברך את ברכת הנהנין מיושב, שכיוון שהברכה באה כדי להתיר את ההנאה, והברכה צריכה להיות סמוכה להנאה, והנאתו של האדם היא דווקא כאשר היא בישיבה ולא בעמידה, יש לכן עדיפות דווקא לשבת בברכת הנהנין, בו בזמן שלגבי ברכת השבח יש עדיפות לעמוד ולא לשבת. בעניין ברכת החודש שאנו מברכים על התחדשות הלבנה "ברוך אתה ה' מחדש חודשים", יש מקום להסתפק לאיזה סוג ברכות שייכת הברכה הזו. יש מקום לומר שהברכה הזו שייכת לסוג ברכות

סנהדרין מ"ה: "אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור"

זמם, אבל עלינו להרוג אותם מדין רוצחים, הרי הזימו אותם, מתברר א"כ שאותו נידון היה חף מפשע, והרי אותם עדים בהכרח שדחפו אותו להריגה, משום שנאמר: "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו", מדוע א"כ הרגו אין נהרגים, דל מהכא עונש כאשר זמם, תיפוק ליה שהם חייבים מיתה מדין רוצחים גרידא.

על קושי' עצומה זו נאמרו תירוצים רבים: תירוץ אחד מופיע בכמה ספרים, בשיח יצחק על מסכת מכות, בישועות מלכו, ובאור שמח על הרמב"ם. האחרונים אומרים כך: בעצם בכל הזמה אין אנו בטוחים שהמזימים אומרים אמת, והמוזמים משקרים, וכלשון הגמ' בכמה מקומות בש"ס "מאי חזית דסמכת ההני סמוך ההני". לעולם לא נדע מי מהכתות משקרות, אבל כאן שיש לנו גזירת הכתוב של "ועשיתם לו כאשר זמם", הרי שהתורה הורתה לנו להאמין לאחרונים ולא לראשונים, כל זאת כאשר אנו עדיין במצב של כאשר זמם, אבל אם כבר התבצע הדין, כאשר הדין נעשה ובמקרה כזה לא אמרה התורה את העונש "ועשיתם לו כאשר זמם" שוב חוזרת השאלה מי בעצם משתי הכתות צודקים, כלום לא יתכן שהמזימים הם השקרנים והעדים שהעידו על הנידון למוות הם הכנים. כיצד אנחנו יכולים לומר לעדים שהרגו את הנידון שעליהם להיירג, משום שהם הרגו אדם חף מפשע, האם אנו משוכנעים שהוא אמנם חף מפשע, הרי שני עדים העידו עליו שהוא חייב מיתה, נכון שהגיעו שני עדים אחרים והזימו אותם ואמרו עמנו הייתם, אבל כל זמן שאין לנו את החידוש של התורה שעלינו להאמין לאחרונים, אנו חוזרים לשאלה מאי חזית דסמכת ההני, ובמקרה כזה ברור שלא ניתן להרוג את העדים משום רוצחים, כך שצודק ברבי שאומר הרגו אין נהרגים.

(האדמו"ר מטלאנא שליט"א)

מסבירה הגמ': "מאי טעמא דבעינא יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא". והגמ' מאריכה לבאר ששיטתו של שמואל וכך גם נפסק להלכה "דבעינן קרא כדכתיב", היינו, שעלינו לדייק על הפרטים הכתובים בפסוק, התורה אומרת: "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". משמע שדווקא העדים, ידחו את הנידון למוות לבית הסקילה ויהרגו אותו, במקרה ואחר גמר הדין נקטעה יד העדים שוב אין אפשרות להרוג את הנידון בדחיפה ע"י אבר אחר, שהרי בתורה נאמר "יד העדים". יש כאן קפיידא דווקא ע"י יד העדים, ולכן סבור שמואל: שאם אחר גמר הדין נקטעה יד העדים פטור הנידון.

שוא' האחרונים קושי' חריפה: המשנה במס' מכות ה: אומ': "תנא ברבי אומר לא הרגו נהרגים הרגו אין נהרגים". המדובר בעדים שהעידו באדם שהוא חייב מיתה והוזמו, הדין הוא כידוע "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". עדים שהעידו באדם שעליו למות וב"ד גמר את הדין על פיהם והוזמו, יש להרוג את העדים, אבל אם הב"ד כבר הוציא את הנידון להריגה ורק אח"כ הוזמו העדים, שוב אין הורגים את העדים, וכך לשונו של ברבי "הרגו אין נהרגים". הגמ' לומדת זאת ממה שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" - כאשר זמם ולא כאשר עשה, או ממה שנאמר: "לעשות לאחיו", ועדיין אחיו קיים. שואלים האחרונים, נכון שמדין כאשר זמם אין אפשרות להרוג את העדים, שהרי התורה חידשה "כאשר זמם" ולא את אשר עשה, אם גמר הדין בא לידי ביצוע בוודאי קיימו את מה שנאמר: "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". נמצא איפה, שהעדים הם אשר דחפו את הנידון למוות מבית הסקילה, ועתה כאשר מזימים את העדים מתברר שאותם עדים סקלו אדם חף מפשע, נכון שא"א להרוג אותם על העבירה של עדות השקר, משום כאשר

